

آینده پژوهی: فردا ممکن است کاملاً متفاوت از امروز باشد

دکتر لیلا جویباری^۱، فرشته عراقیان مجرد^۲، دکتر اکرم ثناگو^۳

نویسنده‌ی مسوول: گرگان، مرکز مطالعات و توسعه‌ی آموزش، دانشگاه علوم پزشکی گلستان joubary@goums.ac.ir

دریافت: ۹۵/۴/۱۸ پذیرش: ۹۵/۶/۲۹ چاپ: ۹۵/۱۰/۲۵

تغییر در آموزش عالی امری بسیار ضروری به نظر می‌رسد و تمام صاحب نظران آموزش بر این امر اجماع دارند. هر اجتماع یا سازمان و سیستمی که نتواند تغییرات و پیامدهایی را در زندگی پیش‌بینی کند و یا قادر نباشد با آمادگی به استقبال آن برود، بی‌تردید دچار آسیب جدی خواهد شد. یکی از راه‌های ایجاد تغییر "آینده پژوهی و آینده نگاری" است. آینده پژوهی حیطه‌ی جدیدی از کاوشگری و در بردارنده‌ی تفکر صریح و سیستماتیک درباره‌ی آینده‌های جایگزین است و هدف آن رفع ابهام آینده، ایجاد فرصت‌هایی برای آینده بیشتر شناخته شده و افزایش کنترل انسان بر آینده است (۱). مقصد آینده پژوهی، پیش‌بینی آینده نیست بلکه تحلیل و طراحی و ساختن آن است. آینده پژوهی ما را قادر می‌سازد آرمانی ارزشی و بلندمدت برای خود انتخاب کرده و تجویزهای منطقی و کارآمد برای تحقق آنها به کار گیریم (۲). پروژه‌های آینده نگاری، آگاه‌سازی در باره چالش‌های فردا و فرصت‌های فردا و چیزی بیش از کمک به تصمیم‌گیری است. غالب پروژه‌های آینده

نگاری در ارتباط با مسایل ملی و متمرکز بر جامعه و آینده پژوهی در بردارنده پیش‌بینی آینده و آینده نگاری است. آینده نگاری عنصر اصلی در آینده پژوهی است و آینده نگاری را می‌توان با روش‌های مختلفی انجام داد (۳، ۴). بی‌تردید پیش‌بینی آینده امری آسان نیست برای مثال می‌توان به بخشی از گزارش مرسدس بنز در سال ۱۹۰۱ اشاره کرد، پیش‌بینی که درست نبوده است: "تقاضای جهانی برای ماشین هرگز بیش از یک میلیون نخواهد شد، به ویژه به دلیل محدودیت راننده‌هایی که در دسترس هستند" (۵). نظام آموزش عالی هم نمی‌تواند منفک از تغییرات زمان و مکان حرکت کند در غیر این صورت از کارایی برخوردار نخواهد بود. یکی از با ارزش‌ترین محصولات ما در نظام آموزش عالی، دانش‌آموختگان علوم پزشکی هستند، می‌دانیم خط‌مشی‌های جدید نمی‌توانند بر اساس مفروضات و احتمالات امروزه ما شکل‌گیرند (همانند تجربه شرکت مرسدس بنز). فردا نامشخص است و نقشه‌ی راه یکی از چیزهایی است که باید در نظر گرفته شود، بایستی آینده‌های

۱- دکترای آموزش پرستاری، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۲- دانشجوی دکترای پرستاری، کمیته تحقیقات دانشجویی، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

۳- دکترای آموزش پرستاری، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشیار دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران.

متفاوت را در نظر گرفت. ما در نظام آموزشی کشور به طراحی نقشه های ذهنی، نقشه ی راه برای برنامه ریزی استراتژیک، سناریوها- تصاویری برای آینده ی احتمالی نیاز داریم، از سناریوها به عنوان نورافکنی به قلب آینده نام برده شده است. سناریوها یکی از شیوه های قوی برای آینده نگاری و برنامه ریزی استراتژیک است و پایه و اساس یک سناریو آن است که با عدم قطعیت باید چگونه برخورد کرد (۳). با توجه به طرح موضوعات مرجعیت علمی، آینده پژوهی، آینده نگاری در سال های اخیر به ویژه در طرح تحول نظام آموزشی کشور، به نظر می رسد جامعه دانشگاهی هنوز در مرحله ای است که نیاز به آموزش در باره آینده پژوهی و آینده نگاری دارد. علاوه بر اعضای هیات علمی، مدیران و مسوولین آموزشی، دانشجویان مقاطع تحصیلات تکمیلی نیز به فراگیری در باره آینده نگاری نیاز دارند و درگیر نمودن ذی نفعان مختلف برای رسیدن به پیامدهای مورد نظر نیز الزامی است. پروژه های آینده نگاری عموماً نگاه بلندمدت؛ ده، بیست و سی ساله دارند. درگیر نمودن دانشجویان یک ضرورت است لذا پیشنهاد می شود در

تمامی مقاطع تحصیلی از کارشناسی تا دکترا، به ویژه در برنامه درسی دانشجویان دکترای تخصصی مباحثی از قبیل آینده نگاری، پروژه های سناریو نویسی برای آینده، تفکر خلاق خارج از چهارچوب های جاری، ترسیم نقشه راه، ... گنجانده شود. برای اعضای هیات علمی و مسئولین دست اندرکار این امر می تواند در قالب آموزش های مدون و توانمندسازی درون سازمانی و برای دانشجویان در قالب یک واحد درسی صورت گیرد. چهار روش آینده نگاری: سناریو، دلفی، پانل؛ گیم را نیز می توان به اساتید و دانشجویان آموزش داد. سناریوها تصویری از آینده، دلفی نظرات خبرگان و پانل ها گروه هایی برای بحث مشتمل از خبرگان و افراد عادی است. گیم ها نیز شامل شیوه هایی مانند توفان مغزی، تفکر خلاق و ایجاد ایده های جدید است (۳و۴). برای دانشجویان مقاطع کارشناسی و پزشکی عمومی می توان از "گیم ها" برای آموزش آینده نگاری استفاده نمود زیرا شرایط آموزش را با نشاط تر می سازد. استفاده از تیم های متنوع علوم پزشکی و غیرعلوم پزشکی نیز سبب خلاقیت بیشتر در خلق و تولید ایده ها خواهد شد.

References

- 1- Slaughter. RA. Thinking for a new millennium: The knowledge base of futures studies. Routledge London and New York. Part 1 Foundations of Futures Studies: What do we mean by futures studies by Wendell Bell; 2002. Available from: <https://books.google.com/books>
- 2- Taghipoor Karan H, Reza Pour Darwish F. Futures research, training , new approach to improve the indicators of the education system

with an emphasis on global trends, The national conference of futures studies, Tehran, Derakhshan Yadegar Aria Company .2013. Available from: http://www.civilica.com/paper-futuresstudies02-futuresstudies02_048.html

[Persian]

- 3- Rialland A, Wold KE. Future studies, foresight and scenarios as basis for better strategic decisions. NTNU Trondheim. Norwegian University of Science and Technology.

Department of Industrial Economics and Technology Management Report no.: IGLO-MP 2020. Trondheim, December 2009. Available from:

http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/IGLO_WP2009-10_Scenarios.pdf

4- Pesonen HL, Ekvall T, Fleischer G, et al.

Framework for scenario development in LCA. *The International Journal Of Life Cycle Assessment*. 2000; 5(1):21-30.

5- Marr B. Managing and delivering performance. *Elsevier*. 2008. Available from: <https://books.google.com/books>